

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ

Резюме: У статті запропоновано новий методологічний підхід до аналізу інституціональної системи як основи економічної моделі країни, визначено базові інститути економічної моделі, розкрито інституціональний зміст та структуру відносин власності в Україні, які визначають тип економічної моделі, що впроваджується у країні, показано необхідність зміни економічної моделі розвитку України з державно-монополістичної на модель народного капіталізму, яка має реальний потенціал для забезпечення економічного зростання країни в посткризовий період

The summary: In the article a new methodological approach to the analysis of the institutional system as a foundation of the economic model of the country are proposed; the basic institutions of economic model are defined; institutional content and property relations structure in Ukraine, which determine the type of economic model operating in the country are disclosed; is shown the need to change the economic model of Ukrainian development from state-monopoly into the model of people's capitalism that has substantial potential for providing economic growth in post-crisis period.

Key words: economic model, model of people's capitalism, institutional system, property relations, political system.

Ключові слова: Економічна модель, модель народного капіталізму, інституціональна система, відносини власності, політична система.

Постановка проблеми. Постійне збільшення економічних здобутків євроатлантичної цивілізації спричинено низкою чинників, найважливішими серед яких є розвиток формальних і неформальних інститутів та інституціональних структур, які виникли у ході соціальної еволюції й наразі утворюють складну систему певних умов, обмежень та правил функціонування зовнішніх і внутрішніх ринків. Очевидно, що в сучасних умовах рівень ефективності соціально-економічної моделі будь-якої країни значною мірою визначається станом сформованого в національному масштабі інституціонального середовища. Його розвинутість є необхідною умовою прогресу господарської системи, а слабкість – стримування розвитку економіки і перетворення її в неефективно діючий організм. Відтак можна говорити про те, що інституціональна система є моделеутворюючою структурою, основою економічної моделі країни.

Інституціональна система, яка склалася в Україні, не забезпечує позитивно-результативну реалізацію економічних функцій суб'єктів господарювання, у тому числі держави. Нашій країні не вдалося адекватно вмонтувати ринкові механізми в національну економіку, аби вони діяли в інтересах більшості українських громадян (що відповідає моделі народного капіталізму), а не обмеженого числа кланово-корпоративних груп (модель державно-монополістичного, кланово-корпоративного капіталізму). Економіка України виявилася нестійкою відносно сучасних цивілізаційно-глобалізаційних викликів, інформаційно-інноваційно-технологічних зрушень, світової фінансово-економічної кризи та інших трансформаційних процесів. Таким чином, формування сучасної інституціональної системи України є нині актуальним завданням економічної науки і практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституціональний напрям в економічній теорії розвивали представники інституціоналізму (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл та ін.) та неоінституціоналізму (Р. Коуз, Д. Норт, Г. Саймон, О. Уільямсон та ін.). Останні доводили, що процес становлення і зміни інститутів справляє глибокий, а подеколи й визначальний вплив на функціонування будь-яких економічних систем. Цей науковий підхід ми цілкомовито поділяємо і вважаємо його методично базовим в нашому дослідженні. Слід також відзначити, що різні аспекти функціонування інституціональної системи, у тому числі в контексті розвитку ринкової інфраструктури в умовах перехідної економіки України, були предметом розгляду ряду українських та російських учених, серед яких: Л. Абалкін, В. Базилевич, П. Беленький, Г. Волощук, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Задоя, А. Ілларіонов, Р. Капелюшніков, Б. Кваснюк, Т. Ковальчук, К. Кривенко, Д. Львов, П. Макаренко, В. Мау, К. Микульський, Р. Нурєєв, Ю. Пахомов, В. Савчук, В. Тамбовцев, А. Ткач, А. Чухно, О. Яременко та ін. Водночас, аналіз особливостей і шляхів формування інституціонального середовища в Україні в період становлення моделі її економічного розвитку (цей процес досі триває й до того ж потребує змістовних змін) недостатньо висвітлений у науковій літературі, хоч є вкрай актуальним.

Мета статті – проаналізувати стан вітчизняної інституціональної системи та її відповідність економічній моделі, що нині склалася в Україні, а також шляхи трансформації і механізми формування основних інститутів, які мають відповідати економічній моделі народного капіталізму як найбільш прийнятній для країни, що прагне інтегруватися у глобальний простір на конкурентоспроможних засадах.

Основні результати дослідження. Інституціональна система (або середовище), сформована у країні, має вирішальне значення для становлення та ефективного функціонування певної моделі економічного розвитку. Саме сукупність інститутів, до яких належать: формальні правила, що складаються і змінюються державою та організаціями, неформальні обмеження (загальноприйняті умовності й кодекси поведінки), що складаються у процесі історичного розвитку та накопичення людського знання, а також механізми їх примусового здійснення [1, с. 18] створює необхідні базові умови і забезпечує регулювання процесу реалізації стратегічних та короткострокових цілей економічної моделі розвитку держави. Понад те, Дуглас Норт – видатний американський економіст, який отримав Нобелівську премію в галузі економіки саме за розвиток неоінституціональної теорії, вважає, що „Інститути впливають на тип економічної системи, на той путь, по котрому розвивається економіка” [2, с. 18]. В економічній літературі формальні інститути зазвичай поділяють на три групи: 1) економічні інститути; 2) політичні інститути; 3) системи контракції (способи й порядок укладання контрактів, що регулюються певними законами і нормами). Формальні обмеження, правила та інститути в галузі економіки фактично запроваджуються на базі вже існуючих неформальних правил, які склалися в реальній практиці господарювання й були викликані до життя логікою утворення раціональних та вигідних способів отримання максимального доходу за мінімальних витрат. Політичні інститути визначають владну ієрархічну структуру суспільства, способи прийняття рішень і контролю.

У кожній країні світу функціонує особлива інституціональна система, що має певну структуру. Головним інститутом будь-якої національної економіки є власність, навколо якої складаються відносини володіння, розподілу, перерозподілу, розпорядження, використання, споживання, а також створення, отримання, розподілу та привласнення прибутку від власності як джерела росту добробуту населення країни або, навпаки, зuboжіння його основної маси і збагачення лише олігархічного прошарку.

Окрім того, інституціональна система (передусім розглядаючи її стосовно України) складається, на наш погляд, із таких важливих груп елементів:

- 1) Конституція, закони, постанови, нормативно-правові акти тощо;
- 2) монополія, конкуренція, мотивація, підприємницьке та інвестиційне середовище, ринкова інфраструктура;
- 3) кредитна, валютна і податкова системи, бюджет, механізми державного фінансового контролю, дозвільна система;
- 4) контрактні відносини між суб'єктами господарювання; 5) ділова етика, звичаї, традиції та ін.

Інститути можуть забезпечувати пріоритетний розвиток однієї економічної моделі й, навпаки, обмежувати можливості розгортання будь-якої іншої моделі, навіть якщо вона є більш прийнятною для країни і відповідає інтересам переважної частини суспільства. Визначальною у цьому процесі є роль держави, яка може бути інституціонально активною чи пасивною. Інституціональна активність держави зазвичай посилюється в періоди зміни влади у країні, настання суспільних катаклізмів, катастроф, світових фінансово-економічних криз та інших ризиків. Інституціональна бездіяльність держави або ж тривале підтримання нею неефективних інститутів, особливо в зазначені періоди, може штовхнути країну на межу економічного краху, внутрішнього, а іноді й зовнішнього дефолту.

Підтвердженням вищевикладеного є кризова економічна та фінансова ситуація, у якій опинилися деякі європейські країни у 2010 році – у той час, коли в інших державах світу спостерігається певне економічне пожвавлення після світової кризи 2008–2009 рр. Якщо, спираючись на дані Європейської Комісії (станом на 4.06.2010 р.), проаналізувати поквартальну динаміку обсягу валового внутрішнього продукту країн ЄС за період від IV кв. 2008 р. до I кв. 2010 р., то можна зробити висновок, що вона була вирівняна від негативної до позитивної: падіння ВВП на 1,9% у IV кв. 2008 р. та на 0,2% у II кв. 2009 р. змінилося ростом

на 0,6% у I кв. 2010 р. [3]. У представленому в червні 2010 р. Світовим банком дослідженні "Перспективи світової економіки на 2010 рік" міститься прогноз, що ріст економік розвинених країн у 2010 р. становитиме від 2,1 до 2,3% [4], що, звичайно, є недостатнім для перекриття їх спаду у 2009 р. на 3,3%, але все ж таки є обнадійливим свідченням виходу більшості країн світу із фази падіння.

Водночас національні економіки ряду європейських країн через інституціональну слабкість держави, що здійснює економічну владу в країні, виявилися надто вразливими в умовах кризи. Зокрема Греція, Іспанія, Ірландія, Італія, Португалія, Ісландія, Угорщина, Болгарія, Румунія, Латвія, Литва, Україна нині демонструють негативну динаміку головного макроекономічного показника – ВВП країни (див. табл. 1). До того ж у Латвії, Литві, Україні, а також Казахстані виплати по загальному зовнішньому боргу, як очікується, у 2010 р. перевищать 8% ВВП [4].

Таблиця 1

**Динаміка валового внутрішнього продукту деяких країн світу, 2007–2010 рр.
(на січень кожного року), %**

Країна	Рік			
	2007	2008	2009	2010
Греція	0,6	0,5	-0,7	-0,8
Угорщина	3,8	0,7	-2,5	-4,0
Польща	1,4	2,0	-0,3	1,1
Німеччина	1,0	0,1	-2,4	0,2
Ірландія	1,57	3,99	-3,38	-1,28
Росія	8,5	9,0	-10,8 (червень)	-3,8; 2,9 (березень)
Іспанія	0,94	0,6	-1,08	-0,15
Ізраїль	-1,6	0,2	-3,1	-1,0
Італія	1,4	-0,6	-2,2	-0,1
Нідерланди (дані на березень кожного року)	-2,2	-2,8	-6,50	-4,30
Болгарія	6,3	6,2	6,0	-4,90
Румунія	7,70	7,00	7,10	-6,90
Україна	7,9	2,3	-15,1; -20,2 (I кв.)	4,8

Джерело: Побудовано автором на основі даних: Trading Economics: Global Economics Research, 2010 (www.tradingeconomics.com), Index Mundi (www.indexmundi.com), Державного комітету статистики України (www.ukrstat.gov.ua)

Таким чином, ми схильні припустити, що антикризові (фактично – інституціональні) стратегії (а в Україні такої стратегії взагалі не було прийнято) та дії країн, що й досі демонструють негативну динаміку ВВП, яка наразі не вирівнюється, а погіршується, містили хибні державні фінансово-економічні пріоритети: необґрунтоване завищення обсягу державних витрат та кількості соціальних програм, переслідування фіскальних цілей, звуження рамок економічної діяльності через підтримку великих підприємств і нехтування інтересами малого бізнесу, надання надмірної свободи банківському сектору, відтермінування процесу реструктуризації економіки з урахуванням нових потреб ринку тощо. Як наслідок, у цих країнах почалися масові банкрутства підприємств, особливо малого бізнесу, згорання приватної діяльності, зменшення доходної бази державного та місцевих бюджетів, труднощі зі сплатою внутрішніх і зовнішніх боргів держави, а відтак – відчутне зменшення рівня суспільного добробуту. Очевидно, що подібні антикризові стратегії не відповідають потребі

економічного зростання, не відбивають інтересів більшості громадян, а є, найчастіше, результатом лобіювання з боку вузького кола осіб – керівників великих фінансово-промислових груп.

У цьому контексті доречно навести й досі актуальну тезу, висловлену Д. Нортон: «Інститути не обов'язательно – и даже далеко не всегда – создаются для того, чтобы быть социально эффективными; институты или, по крайней мере, формальные правила, создаются скорее для того, чтобы служить интересам тех, кто занимает позиции, позволяющие влиять на формирование новых правил» [1, с. 33].

За таких нестійких, кризових умов неуспішні, вразливі країни мали б докласти зусиль, аби скоригувати свої моделі економічного розвитку (і насамперед їх інституціональну основу). Якщо ж держава в умовах системної кризи, попри нагальну необхідність змін, продовжує бути пасивною, фактично виконуючи роль традиційного інституціонального інструмента в руках олігархії, що використовує державну машину як сукупність інституцій у своїх вузькокорисних цілях, то суспільство змушене перебрати на себе її функції й продукувати інституціональні форми, які створюють основи для власного життєзабезпечення. Відтак поступово з'являються нові мотиваційні механізми для поширення неформальної, тіньової фінансово-економічної діяльності, які зазвичай діють у позаправовому полі й розвиваються стихійно.

Українська трьохсекторна економічна модель та перспективи її розвитку. Головною складовою інституціональної системи, що становить основу будь-якої моделі економічного розвитку, є відносини власності, які склалися і діють у певній країні. Формальні економічні інститути (економічні правила) „устанавливают права собственности, то есть пучок прав по использованию и получению дохода от собственности и ограничению доступа других лиц к имуществу или ресурсу» [1, с. 68]. Якщо у країні переважають неефективні права власності, то це свідчить про те, що держава створювала формальні економічні інститути в інтересах тих корпоративних груп, які її контролюють, що не відповідає інтересам більшості суспільства.

Виходячи з розмежування та співвідношення публічної, приватної або змішаної форм власності, формується структура економіки. В Україні вона структурно складається із трьох великих секторів – державного, приватного і натурального, кожний із яких базується на певній формі власності. Соціально-економічною основою державного сектору економіки є публічна власність (у двох різновидах – державної та комунальної), приватного та натурального секторів – приватна власність (особиста, сімейна, кооперативна, партнерська, акціонерна та змішані форми).

Зазначені сектори економіки мають між собою досить слабкі зв'язки і різні механізми управління, а відтак не становлять цілісного фундаменту господарської системи країни. Понад те, між наявними секторами української економіки посилюються суперечності. Річ у тім, що в кожному секторі економіки діють різні суб'єкти власності та господарювання, але всі вони мають одну головну мету – отримання прибутку. При цьому, згідно з об'єктивною економічною логікою, власники капіталу хочуть вкласти його якомога менше, а отримати прибутку якомога більше. Різниця між витратами й доходами, зрештою, визначає ефективність застосування грошового, людського і матеріально-речового факторів та функціонування капіталу загалом. Саме навколо реалізації головної мети – отримання прибутку – у відносинах між індивідуальними, груповими та державними суб'єктами власності й господарювання формуються основні протиріччя, які потім, зінтегрувавшись, піднімаються на рівень сукупних антагоністичних протиріч між трьома секторами економіки [5, с. 6].

Природа державного сектору є паразитичною за умов соціалізму і соціально витратною з елементами паразитизму – за умов капіталізму. Носії цього сектору у своїй діяльності керуються не об'єктивними законами, а суб'єктивно-волюнтаристськими імпульсами, націленими на задоволення потреб правлячого класу – по суті, кланової олігархії. Державний сектор не спроможний швидко й адекватно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, створювати та збільшувати прибуток на основі підвищення ефективності виробництва. На системному рівні держсектор породжує монополію і загивання.

У період після проголошення незалежності в 1991 р. в Україні управління об'єктами державної власності здійснювалося вкрай незадовільно, а діяльність більшості з них була неефективною, що негативно позначається, зокрема, на стані надходжень податку на прибуток від державного сектору економіки в державний бюджет країни. За оцінкою Міністерства

економіки України, у 2007 році ефективно працювало лише 25,8% державних підприємств (724), задовільно – 25,5% (716), неефективно – 48,7% (1 368) [6]. Сьогодні ситуація ще більш погіршилася.

Зрозуміло, що державна система виробництва та відтворення повинна поступитися місцем приватній економіці, яка спроможна ефективно функціонувати в будь-якій сфері, перетворюючи ентропійну систему на прибуткову. Соціально-економічна природа приватного сектору економіки є капіталотворчою. На відміну від державного сектору головними принципами його функціонування є мінімізація витрат і максимізація прибутку. Приватний сектор діє на основі об'єктивних економічних законів: закону попиту і пропозиції, закону максимізації прибутку, закону вартості тощо. Приватна власність породжує на системному рівні свободу бізнесу, широку, відкриту та жорстку конкуренцію і прагнення змін, формує середній клас та національну буржуазію, надає широкому колу громадян мотивацію до успіху, поширює ареал індивідуальної заможності, що створює реальне підґрунтя для збільшення національного багатства.

Утримання державного сектору обходиться українському суспільству в десятки мільярдів гривень, а прибуток державних підприємств, насамперед енергетичної, металургійної, вугільної, хімічної, цукрової галузей, привласнюється правлячими фінансово-промисловими групами. Відтак державна власність трансформується в державно-монополістичну капіталістичну власність і зосереджується в руках добре організованих, фінансово потужних кланових структур, які у своїй діяльності керуються переважно не законами, а неформальними, часто вкрай жорстокими методами та засобами.

У таких умовах практично припиняється формування і розвиток основних ринкових інститутів, а натомість створюються надмонополії горизонтально-вертикального типу, які, по суті, є державно-монополістичними об'єднаннями. Ідеться насамперед про акціонерні товариства, які попри дію в Україні антимонопольного законодавства монополізують сферу зв'язку, виробництво вугілля, газу, нафти, металу, цукру, залізничних перевезень (НАК "Нафтогаз України", ДК "Укртрансгаз", ВАТ "Укртранснафта", Укрзалізниця, "Укрбуд", "Укртрансбуд", "Укрвантажспецбуд" тощо).

Сьогодні державно-монополістичний сектор є найвагомим, найпотужнішим гравцем в українській економіці. Саме він має індульгенцію на формування правил гри в Україні, оскільки в ньому зосередилася міць державної машини та потенціал фінансово-економічних кланових груп. Обидві сили об'єдналися в державно-монополістичному секторі, доповнюючи і використовуючи одна одну для реалізації головної мети – отримання монопольного прибутку в інтересах кланово-корпоративних груп. Владні та господарські суб'єкти цього сектору не дають змоги розвиватися вільній конкуренції, перешкоджають вільному переливу капіталу з однієї галузі економіки в іншу, з одного сектора – в інший. Головними економічними інститутами, які вони застосовують для досягнення своєї мети і володарювання в економічній сфері, є кланова монополія, державна монополія та синтез цих двох монополій. Головними фіскальними інститутами є державний бюджет і податкова система, за допомогою яких здійснюється перерозподіл сукупного доходу, сформованого в українській економіці, на користь фінансово-корпоративних груп. Головними організаційними інститутами володарювання державно-монополістичного сектора та його носіїв в Україні є Державна податкова адміністрація, відповідні підрозділи в СБУ та Міністерстві внутрішніх справ, прокуратура, суддівський корпус та державні адміністрації. Усі зазначені державні установи просякнуті корупцією та хабарництвом. За даними Transparency International, Україна у 2009 році за рівнем корупції в органах влади посіла 146-е місце (поділивши його з Камеруном, Зімбабве, Кенією, Еквадором, Сьєра Леоне та Росією) серед 180 країн світу, що досліджувалися. При цьому наша країна погіршила цей показник порівняно з 2008 роком, коли вона займала 134-е місце [7]. Рейтинг України за рівнем корупції кореспондується і з її місцем у рейтингу країн (за даними Звіту Світового банку за 2010 рік) за таким показником, як легкість ведення бізнесу, – тут ми на 142-у місці [8].

Для економічної моделі державно-монополістичного капіталізму характерні деформації не тільки інституту власності, а й таких ринкових інститутів, як фондовий і валютний ринки, ринок робочої сили через привласнення панівною клановою олігархією як додаткового, так і

необхідного продукту, що спрямовується на відновлення фізичних потреб працівників (невиплата заробітної плати або мізерний її розмір).

Водночас матеріально та фінансово виснажується приватний сектор економіки, і особливо малий та середній бізнес, для розвитку якого створені несприятливі умови: діють ускладнена процедура реєстрації та звітності юридичних та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, надмірне податкове навантаження, нестабільне законодавство, яке повсякчас змінює умови для бізнесу, і до того ж не в кращий бік. Подібне становище можна пояснити тільки однією причиною: наша держава як головний суб'єкт економічної та законодавчої влади просуває насамперед інтереси фінансово-промислових груп, які зазвичай є монопольними об'єднаннями, незацікавленими в розвитку вільного підприємництва та конкуренції. Зрозуміло, що за функціонування моделі державно-монополістичного капіталізму малому та середньому бізнесу відводиться другорядна роль і принизливий статус [9, с. 48].

Функціонування трьох вищезазначених секторів – державного, приватного, натурального – уже ледве забезпечує процес відтворення в економіці України, який є запорукою існування та розвитку країни. Але виникає питання: на якій основі – сталій чи розширеній – відбувається процес відтворення в кожному з економічних секторів? У натуральному секторі господарювання він здійснюється на простій або навіть звуженій основі, і дельта (тобто прибуток) формується дуже незначний. У приватному секторі процес відтворення йде на розширеній основі, і відповідно зростає дельта. Натомість процес відтворення в державно-монополістичному секторі за своєю глибинною суттю не є ефективним, позаяк він сформований та функціонує в інтересах отримання владно-фінансово-корпоративними групами максимального монопольного доходу за рахунок виснаження натурального та приватного секторів, перерозподілу створеного тут прибутку за допомогою податкових інструментів, адміністративних і фіскальних обмежень, контрольних механізмів, преференцій, пільг тощо.

Для того щоб розв'язати протиріччя між трьома секторами, необхідно, на наш погляд, насамперед реформувати відносини і структуру власності, тобто інституціональну основу економічної моделі, що дасть змогу змінити в Україні чинну модель економіки на модель народного капіталізму, за якої 75% суспільства повинні становити реальні, а не номінальні приватні власники, розвиватиметься конкурентне, ринкове середовище. Головною метою реформування системи власності в контексті переходу до нової економічної моделі має бути перерозподіл і закріплення титулів власності серед значної частки населення, активізація та поширення приватної (особистої і колективної) форми власності. Я б виділив такі основні шляхи досягнення зазначеної мети:

скорочення частки державної власності через прискорення та завершення приватизації із долученням до цього процесу широких верств населення, що мають вільні кошти, а не тільки юридичних осіб (фінансово-корпоративних груп – до того ж неукраїнського походження) та фінансових посередників. У такий спосіб можна позбавити державу статусу найбільш потужного економічного гравця в системі виробництва і процесі відтворення загалом. При цьому одночасно має здійснюватися трансформація управління об'єктами державного сектору і реформа державного управління в бік децентралізації. Слід зазначити, що у цій царині вже почалися деякі позитивні зрушення [10];

корпоратизація підприємств, перетворення ЗАТ у ВАТ шляхом здійснення відкритої процедури випуску і продажу акцій, утримувачі яких зможуть економічно реалізуватися як приватні власники у ході вільної купівлі-продажу акцій та отримання відповідних дивідендів. При цьому повинна одночасно відбуватися зміна ідеології і методології корпоративного управління;

створення у країні активного й ліквідного вторинного фондового ринку, чому має передувати широкомасштабне методологічне та загальнотеоретичне моделювання національного ринку цінних паперів;

закріплення на законодавчому рівні функціонування в Україні приватної власності як первинної і недоторканної та кримінальної відповідальності за завдання їй будь-якої шкоди; формування на законодавчому рівні механізм реалізації права фізичних осіб, які є українськими громадянами, на приватну власність на землю, без чого неможливий розвиток підприємництва та економічні реформи загалом; здійснення де-юре акту реституції приватної власності, об'єкти якої були знищені або відібрані державою за радянських часів;

чітке, за європейськими стандартами, визначення прав власності, що дає змогу ефективно реалізувати відносини власності безпосередньо через ринок, без адміністративного втручання і за мінімальних трансакційних витрат (це відповідає теоремі американського вченого Р. Коуза, основоположника теорії прав власності) [11];

здійснення деконцентрації власності, тобто недопущення її зосередження в одних руках; створення умов для вирівнювання рівня багатства серед українських громадян та переривання процесу формування олігархії;

відокремлення інституту власності від політичних інститутів: суб'єкт власності не може бути одночасно діючим капіталістом і діючим політиком, бо такий симбіоз є основою корупції.

Зміни в системі відносин власності повинні узгоджуватися з логікою цивілізаційного процесу, його гуманізацією, підпорядкованістю інтересам людини, її всебічному розвитку [12].

Висновки. У цілому можна стверджувати, що в Україні наразі склалася ситуація, що потребує якісної зміни економічної моделі розвитку та відповідних глибинних зрушень у структурі власності та інших інститутів, у тому числі політичних. Щоб уникнути поглиблення економічної, фінансової та соціальної кризи з потенційними серйозними наслідками для економіки і добробуту, економічну модель України має бути переорієнтовано зі стимулювання та фінансової підтримки великого фінансово-промислового капіталу на розвиток конкуренції, оптимізацію регулятивних функцій держави та її ролі в національному процесі відтворення, усіялку активізацію малого і середнього бізнесу. Фактично це означає зміну економічної моделі розвитку України: з моделі державно-монополістичного, кланово-олігархічного капіталізму на модель народного капіталізму, що має реальний потенціал для того, щоб краще і швидше подолати проблеми, пов'язані з перманентним дефіцитом державного бюджету та стрімким збільшенням державного зовнішнього і внутрішнього боргу, збалансувати попит та пропозицію, стимулювати розвиток внутрішніх ринків капіталу і вийти на траєкторію економічного росту. Ствердження у країні недеформованих ринкових інститутів, що становлять інституціональну основу моделі народного капіталізму, дасть змогу побудувати сучасну національну економіку, яка функціонуватиме на засадах економічної свободи та в інтересах усіх громадян, зробить країну конкурентоспроможною й органічно інтегрується у глобальний простір.

Ми переконані, що такий підхід відповідає не тільки національним інтересам України, а й загальносвітовим тенденціям, які, зокрема, були оприлюднені Світовим банком у Дослідженні „Перспективи світової економіки на 2010 рік”, де говориться, що наслідки сучасної світової кризи призведуть до зміни моделі фінансування та економічного зростання протягом найближчих 10 років [4].

Вористана література:

1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Пер. с англ. А. Н. Нестеренко. Предисловие и научное редактирование Б. З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги «НАЧАЛА», 1997. – 156 с.
2. Норт Д. Вклад неинституционализма в понимание проблем переходной экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finansy.ru/publ/nort/htm>
3. Selected Principal European Economic Indicators, 04.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
4. Global Economic Prospects Summer 2010. <http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2010/Resources/GEPSummer2010MainReport.pdf>
5. Соскін О. Розрив процесу відтворення на національному рівні як основна причина виникнення проблеми легалізації капіталу // Економічний часопис-XXI. – 2002. – № 5. – С. 5–7.
6. Держава несе збитки від власних управлінців, 25.11.2008 р. // Офіційний сайт Рахункової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/1287942;jsessionid=8244215236CDD4BB3C5C1F1FADD5DE84>
7. Corruption Perceptions Index 2009. – http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table
8. Economy Rankings. Doing Business 2010 Report. – <http://www.doingbusiness.org/economyrankings>
9. Соскін О. Чому “тіньова економіка” перебуває в тіні? // Економічний часопис. – 1998. – № 1. – С. 48–49.
10. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу, 03.06.2010 р. // Офіційне Інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/17307.html>
11. Коуз Р. Проблема социальных издержек // Фирма, рынок и право / Пер. с англ. Б. Пинскера; Науч. ред. Р. Капелюшников. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 192 с.

12. Гальчинський А. Власність, яка вона є. Чи зможемо подолати глибоку деформованість? // Міжнародний суспільно-політичний тижневик „Дзеркало тижня”. – № 39. – 6 жовтня 2003 р. – С. 12–16.